

Pääesikunta
Oikeudellinen osasto
Helsinki
Sotilaslakimies Aleksi Sarasmaa

Lausunto

4.5.2026

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HE 50/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta

Yleistä

Puolustusvaliokunta on pyytänyt Pääesikunnalta lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta. Esityksellä ehdotetaan mahdollistettavaksi lailla säättäminen kotirauhan suojaan puuttuvista siviili- ja sotilastiedustelutoimivaltuuksista. Lisäksi mahdollistettaisiin kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan välttämätön rajoittaminen uhkaperusteista rikostiedustelua varten.

Puolustusvoimien edustajat ovat olleet asiantuntijaroolissa kuultavana hallituksen esitystä valmistelleessa työryhmässä. Hallituksen esityksen yleisperusteluissa on kuvattu kattavasti sotilastiedustelun tiedonhankintaan liittyviä voimassa olevan lain haasteita, jotka työryhmävaiheessa on tuotu esille. Esityksessä otetaan huomioon turvallisuusympäristössä tapahtunut muutos sekä viestintäteknologiassa tapahtunut kehitys. Esitetty muutos huomioi niin ikään sotilastiedustelulain soveltamisen yhteydessä saadut kokemukset ja vastaa käytännön toiminnassa havaittuihin tarpeisiin.

Voimassa oleva sääntely vaikuttaa tällä hetkellä sotilastiedusteluviranomaisen toimintaan ja tiedustelun tehokkaaseen toteuttamiseen. Perustuslakia on tarve täsmentää siten, että se mahdollistaa tehokkaan tiedustelutoimivaltuuksien käyttämisen myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Pääesikunta pitää hallituksen esityksen mukaisia muutoksia erittäin tarpeellisina. Sääntelyn muutokselle on sotilastiedustelutoiminnan järjestämisen ja Suomeen kohdistuviin sotilaallisiin uhkiin varautumisen näkökulmasta välitön tarve. Perustuslain 10 §:n 3 momentin täydentäminen siviili- ja sotilastiedustelua koskevalla saman pykälän 4 momentin kanssa samansisältöisellä rajoitusperusteella on välttämätöntä.

Sotilastiedustelun järjestämiseen liittyvät tarpeet

Sotilastiedustelun tarkoituksena on hankkia tietoja Suomeen kohdistuvasta tai Suomen turvallisuusympäristön kannalta merkityksellisestä sotilaallisesta toiminnasta. Lisäksi sotilastiedustelun kohteena on vieraan valtion toiminta tai muu sellainen toiminta, joka vakavasti uhkaa Suomen maanpuolustusta tai vaarantaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Nykyinen sääntely ei mahdollista siviili- ja sotilastiedustelun toimivaltuuksien käyttämistä pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitetuissa tiloissa. Tämä koskee kaikkia tilanteita riippumatta siitä, miten vakavasta uhkasta on kyse. Voimassa oleva sääntely mahdollistaakin kansallista turvallisuutta uhkaavan toiminnan valmistelun siirtymisen tiedonhankinnan ulottumattomiin.

Nykyisessä turvallisuusympäristössä tiedustelu-upseerien diplomaattisen peitteen käyttö on rajallista. Erilaiset vakoilu-, että sabotaasiverkostot koostuvat sekä normaali-, että poikkeusoloissa henkilöistä, joita esimerkiksi Venäjän tiedustelupalvelut ovat värvänneet avustajikseen. Nämä henkilöt toimivat suomessa peitetysti ja suorittavat tehtäviään muun toimintansa ohessa. Koska henkilöt luonnollisesti tuntevat Suomen viranomaisten toimivaltuuksien rajoitteet, he käsittelevät tiedustelullista arvoa omaavaa tietoa sekä toteuttavat tiedustelutehtävään liittyviä toimenpiteitä, kuten tapaamisia ja tiedon välittämistä kodeissaan. Yhteydenpitoon tai tiedon säilyttämiseen liittyvää välineistöä on lisäksi tarkoituksenmukaista säilyttää tiloissa, joihin ei pääse ulkopuolisia. Turvallinen asunto toimii tarvittaessa myös tukeutumispaikkana. Yleisellä paikalla tapaamisesta poiketen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa tapaaminen mahdollistaa ulkopuolisten tahojen rajaamisen ulos luottamuksellisista keskusteluista. Kyse on ulkoista turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan osallistuvien tahojen tarpeesta suojata toimintansa kaikilta sivullisilta eikä yksinomaan viranomaisten harjoittamalta tiedustelutoiminnalta.

Voimassa oleva sääntely aiheuttaa toiminnallisia haasteita myös muiden tiedustelumenetelmien käytölle. Esimerkiksi tekniselle laitetarkkailulle välttämättömiä asennustoimenpiteitä ei ole mahdollista toteuttaa kotirauhan suojaamisessa tiloissa, joten rajausta tosiasiallisesti välillisesti rajoittaa tiedustelumenetelmien tehokasta käyttöä myös kyseisten tilojen ulkopuolella.

Sotilastiedustelu on tunnistanut riskeiksi myös tiedustelumenetelmiä käyttävän virkamiehen sekä muun muassa tietolähteen henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvät tekijät. Erityisesti peitettoiminta, peitelty tiedonhankinta ja ohjattu tietolähdetoiminta ovat sellaisia sotilastiedustelulain mukaisia tiedustelumenetelmiä, jotka perustuvat tiedon hankkijan ja tiedonhankinnan kohteen väliseen vuorovaikutukseen. Vuorovaikutussuhteen kehittyminen ei ole yksin tiedustelumenetelmiä käyttävän virkamiehen päätösvallassa, vaan sitä ohjaa ensisijaisesta tiedustelumenetelmän kohteena olevan tahon tahto ja toiminta. Koska tiedonhankkijan edellytetään kaikissa tilanteissa kieltäytyvän kutsusta vieraila kohteen asunnossa se saattaa johtaa tiedonhankinnan myös paljastumiseen, mikäli kohde esimerkiksi käyttää asuntoon kutsumista keinona testata peitehenkilöksi tai ohjatuksi tietolähteeksi epäilemäänsä tahoa.

Mahdollisuus toiminnan suojaamiseen viranomaisen tiedonhankinnalta sijoittamalla se pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan heikentää sotilastiedustelun tuloksellisuutta. Sotilastiedustelun operatiivisessa toiminnassa kertyneen kokemuksen perusteella on nykyisen sääntelyn muuttamiselle sotilastiedustelutoiminnan järjestämisen ja Suomeen kohdistuviin sotilaallisiin uhkiin varautumisen näkökulmasta välitön tarve.

Valvonnan järjestäminen

Tiedustelutoiminta oikeusvaltiossa edellyttää moniportaista, kattavaa ja riippumatonta laillisuusvalvontaa. Valvonta vahvistaa sotilastiedustelun yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja tukee sen tarkoitusta osana maanpuolustusta.

Keskeinen sotilastiedusteluviranomaisten ulkopuolinen valvoja on tiedusteluvalvontavaltuutettu, joka valvontatoimillaan osaltaan huolehtii sotilastiedustelun lainmukaisuudesta. Sotilastiedusteluviranomaisen on ilmoitettava valtuutetulle jokaisesta tiedustelumenetelmää koskevasta sotilastiedusteluviranomaisen päätöksestä tai käräjäoikeudelle toimitettavasta vaatimuksesta. Tiedusteluvalvontavaltuutetulla on oikeus saada sotilastiedusteluviranomaiselta tarvitsemansa tiedot valvontatehtäviensä hoitamiseksi ja oikeus päästä sotilastiedustelun tietojärjestelmiin. Tiedusteluvalvontavaltuutetun toteuttama valvonta on reaaliaikaista, ja hänellä on lailla säädetty oikeus keskeyttää tai lopettaa tiedustelumenetelmän käyttö, jos hän katsoo sotilastiedusteluviranomaisen menettelleen lainvastaisesti tiedustelutoiminnassa.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun ohella sotilastiedustelua valvoo eduskunnan oikeusasiamies, jonka tiedonsaantioikeus perustuu perustuslakiin. Eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunta puolestaan toimii sotilastiedustelutoiminnan parlamentaarisena valvojana. Valiokunta valvoo sotilastiedustelutoiminnan asianmukaisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta sekä arvioi ylemmän valtiojohdon antamia sotilastiedustelun painopisteitä.

Ulkoisen valvonnan lisäksi sotilastiedustelua valvoo Pääesikunnan päällikkö. Pääesikunnan oikeudellinen osasto puolustusvoimien asessorin johtamana vastaa puolestaan sotilastiedustelun sisäisestä laillisuusvalvonnasta.

Edellä todettu huomioiden Pääesikunta katsoo sotilastiedustelun valvontajärjestelmän olevan kattava ja riittävä vastaamaan myös mahdollisten kotirauhan piiriin ulottuvien tiedustelumenetelmien käytön kattavasta ja asianmukaisesta valvonnasta.

Sotilaslakimies
Varatuomari

Aleksi Sarasmaa